

Smajo Šabić *

OSIGURANJE OD ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU PRIČINJENU MEDICINSKOM GREŠKOM KAO NAČIN PRAVNE ZAŠTITE U POSTUPKU LIJEČENJA

SAŽETAK

Rad je posvećen istraživanju mogućeg načina pravne zaštite kroz sistem osiguranja kako medicinskog osoblja koje pruža zdravstvene usluge tako i pacijenata kao korisnika zdravstvene zaštite, sa posebnim osvrtom na pravnu zaštitu medicinskog osoblja od odgovornosti za štete uzrokovane medicinskom greškom. Kada je u pitanju osiguranje od odgovornosti za štetu pričinjenu medicinskom greškom, riječ je o jednom segmentu pravne zaštite kroz sistem osiguranja od odštetne odgovornosti medicinskog osoblja kao pripadnika tzv. intelektualnih profesija. U daljem toku rada analiziran je trenutni način pravne zaštite medicinskog osoblja putem osiguranja od ljekarske odgovornosti u Bosni i Hercegovini. Takođe istraženi su i analizirani postojeći načini osiguranja od odgovornosti drugih sličnih profesionalnih djelatnosti, kao što je advokatska djelatnost i notarska djelatnost. Posebna pažnja u radu je posvećena pronalaženju prihvatljivog načina pravne zaštite kroz sistem osiguranja od odgovornosti zdravstvenih ustanova za pričinjenu štetu uzrokovanu u postupku liječenja, sa posebnim osvrtom na obavezno osiguranje od odgovornosti kao način pravne zaštite od odgovornosti za pričinjenu štetu.

Ključne riječi: šteta, osnova odgovornosti, štetna radnja, uzročno posljedična veza, dužna pažnja, medicinsko osoblje, zdravstvene ustanove, pravo pacijenta naknada štete, osiguranje o odgovornosti, obavezno osiguranje, dobrovoljno osiguranje.

* mr. iur., sudija Općinskog suda u Zenici

UVOD

U svakom društvu postoje određene djelatnosti koje imaju karakter profesionalnih djelatnosti, a koje su nužne i neophodne za cjelokupno funkcionisanje ukupnog društvenog poretka. Specifičnost pomenutih djelatnosti ogleda se u tome što te djelatnosti egzistiraju radi zadovoljavanja potreba od općeg interesa. Jedna od tih profesionalnih djelatnosti je i medicinska djelatnost koja je široko rasprostranjena u društvu, a koja je veoma bitna i značajna za funkcionisanje ukupnog društvenog poretka. Lica koja obavljaju poslove u okviru zdravstvene djelatnosti su stručna lica, obrazovana da na najbolji mogući način pružaju zdravstvene usluge u interesu pacijenata kao krajnjih korisnika zdravstvenih usluga. Međutim i pored toga što je zdravstvena djelatnost usmjerena na zaštitu zdravlja pacijenata, prilikom svakodnevnog pružanja zdravstvenih usluga moguće je nastupanje određenih neželjenih posljedica, koje su ponekad uzrokovane greškama i propustima koji se javljaju u svakodnevnom radu, a koji za posljedicu imaju nastanak štete.

Zbog mogućeg nastupanja neželjenih štetnih posljedica uzrokovanih neuspjelim liječenjem kod pacijenata, dilema je kako urediti odnose između lica koja obavljaju medicinsku djelatnost i pacijenata u čije ime su poduzete određene zdravstvene usluge u situaciji kada nastupe propusti u radu koji uzrokuju štetne posljedice. U pravilu pravni poredak, pruža pravnu zaštitu svakom građaninu u čijem interesu se poduzima neka od radnji iz profesionalnih djelatnosti.¹ Takođe pravna zaštita je zagarantovana građanima i u slučaju nastupanja štetnih posljedica uzrokovanih propustima i greškama prilikom obavljanja medicinske djelatnosti kao profesionalne djelatnosti. Upravo zbog navedenog, kroz dalje izlaganje bit će obrađeni pravni položaj medicinskog osoblja koje pruža zdravstvenu zaštitu, kao mogućeg počinitelja štetnog događaja, te pravni položaj lica u čiju korist se vrši zdravstvena zaštita pacijenta, sa posebnim osvrtom i ciljem istraživanja najprihvatljivijeg načina uspostavljanja pravne zaštite kako medicinskog osoblja kao uzročnika šteta, tako i pacijenta kao oštećenog, kroz sistem osiguranja od odgovornosti za štetu uzrokovanu medicinskom greškom.

1) Opća deklaracija o ljudskim pravima (Universal Declaration on Human Rights), usvojena i proglašena na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda 10. prosinca 1948. godine (rezolucija br. 217/III/), - Član 3 Aneksa 4 Općeg okvirnog sporazuma za mir za Bosnu i Hercegovinu potpisan u Parizu 14.12.1995. godine.

1. Pojmovno određenje štete uzrokovane ljekarskom greškom

Lica koja svakodnevno obavljaju povjerene stručne poslove tom prilikom čine i određene radnje koje drugim osobama uzrokuju štetu. U određenim slučajevima posljedice tih štetnih radnji ne mogu se otkloniti, tako da oštećeni su prinuđeni trpjeti te posljedice uzrokovane nastalom štetom. Kako bih se trpljenje tih štetnih posljedica donekle ublažilo, sasvim prirodno je da lica koja trpe određene štetne posljedice zadržavaju pravo na naknadu štete.² Slična situacija je i sa osobama koje obavljaju medicinsku djelatnost. Osnovni zadatak savremene medicine je zaštita života i zdravlja ljudi, odnosno omogućavanje što kvalitetnijeg lečenja i produženja samog života, uvažavajući sva dostignuća u savremenoj medicini.³ I pored toga nisu rijetki slučajevi da ta zaštita u određenim situacijama izostane, usljed čega dolazi do nastupanja štete kod pacijenta, koja ostavlja trajne posljedice. Šteta u pojmovnom određenju predstavlja umanjene nečije imovine koja se manifestuje kao obična šteta. Šteta se ogleda i u sprečavanju njezina povećanja što uzrokuje nemogućnost ostvarivanja koristi koja je bila očekivana kao izmakla korist. Takođe pod štetom se podrazumijeva i nanošenje drugom fizičkog ili psihičkog bola ili straha, a koja se manifestuje kao nematerijalna šteta.⁴

Kada je u pitanju odgovornost ljekara, posebna pažnja je usmjerena na nematerijalnu štetu kao jedan od oblika štete. Kako se pod pojmom nematerijalne štete u smislu Zakona⁵ podrazumijeva, fizički bol, psihički bol i strah oštećenom zbog povrede prava ličnosti, novčana naknada može se dosuditi samo kad su se posljedice te povrede manifestovale u jednom od vidova nematerijalne štete. Svaka šteta, pa tako i neimovinska, predstavlja neugodan događaj, ali se naknadom štete taj neugodan događaj pokušava

2) Član 44. Zakona o pravima obavezama i odgovornostima pacijenata (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine broj 40/10) - „Pacijent koji zbog stručne greške zdravstvenog radnika, odnosno zdravstvenog saradnika, u ostvarivanju zdravstvene zaštite pretrpi štetu na svom tijelu ili se stručnom greškom prouzrokuje pogoršanje njegovog zdravstvenog stanja, ima pravo na naknadu štete u skladu sa zakonom”.

3) M.Počučan/N. Šarkić/N. Mrvić – Petrović, *Lekarska greška kao osnov pravne odgovornosti lekara i zdravstvenih ustanova*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Privredna akademija Novi sad Srbija, 207.

4) Član 155. Zakona o obligacionim odnosima – (Službeni list RBiH 2/92,13/93,13/94;) - „Šteta je umanjene nečije imovine (obična šteta) i sprečavanje njenog povećanja (izmakla korist) kao i nanošenje drugom psihičkog i fizičkog bola ili straha (nematerijalna šteta)“

5) Vidjeti član 200 Zakona o obligacionim odnosima.

ublažiti.⁶ Cilj naknade nematerijalne štete je da oštećeni dosuđenom naknadom sebi omogući određeno zadovoljstvo kojim će ublažiti pretrpljeni tjelesni ili duševni gubitak i na taj način uspostaviti poremećenu psihičku ravnotežu.⁷

2. Vrste medicinskih grešaka

Nivo kvalitete zdravstvene zaštite u jednom društvu uslovljen je i ukupnim društvenim i ekonomskim standardom tog društva. U društvima u kojim je ukupan društveni standard razvijen, medicinska dostignuća tog društva prate savremene medicinske trendove, a što uveliko utječe na kvalitet zdravstvenih usluga u tom društvu, pa samim tim u takvim društvima mogućnost nastanka medicinske greške, te mogućnost nastupanja štetnih posljedica je mnogo manja u odnosu na društva koja zaostaju u razvoju medicinske nauke i tehnologije. Bez obzira da li je riječ o razvijenom ili manje razvijenom društvu, medicinska djelatnost je takve prirode da je sve podređeno zaštiti zdravlja pacijenata, pa samim tim ljekari kao i ostalo medicinsko osoblje u pravilu koriste svo raspoloživo znanje te medicinske tehnologije u cilju pružanja što kvalitetnije zdravstvene zaštite. Na takav svoj odnos prema zdravlju pacijenta, ljekari se između ostalog obavezuju zakletvom (*Hipokratova zakletva*)⁸. Hipokratovom zakletvom između ostalih principa na koje se zaklinje liječnik, obavezuje se da će svoj život podrediti u korist zdravlja bolesnika. Međutim i pored toga, u svakodnevnom radu ljekara prisutne su ljekarske greške koje se manifestuju kroz trpljenje štetnih posljedica po pacijenata.

Medicinske greške koje nastaju u toku pružanja zdravstvene zaštite mogu se razvrstati u više skupina. U slučaju kad su prikupljeni svi potrebni medicinski nalazi, ali su pogrešno interpretirani (protumačeni), tada je reč o grešci u dijagnozi u pravom smislu.⁹ Ako pak potrebni nalazi nisu uopšte prikupljeni ili nisu prikupljeni u dovoljnoj meri ili blagovremeno, pa zato

6) A. Bikić, *Obligaciono pravo*, Opći dio, Drugo izdanje, Pravni fakultet univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2007, 240.

7) Š. Jašarspahić, „Nematerijalna šteta“, *Zbornik radova Jahorina 20 -22 Oktobar 2011. godine*, 53.

8) *Corpus Hippocraticum* je nastao u Grčkoj između 5. i 3. stoljeća p.n.e., te je on u našoj kulturi izvorna točka svih liječničkih zakletvi i kodeksa. Radi se o 59 djela u kojima se govori o tadašnjim etičkim aspektima medicinskog rada. Njihovu okosnicu, kao i uzor za sastavljanje budućih liječničkih zakletvi čini *Hipokratova zakletva*:

9) Rutz Schultze-Zeu, „*Das Vorliegen eines einfachen Befunderhebungsfehlers und die Beveislastumkehr hinsichtlich der Kausalität*“, *Versicherungsrecht*, br.19/2008, 900.

bude postavljena neispravna ili zadocnela dijagnoza, tada nije reč o grešci u dijagnozi nego o grešci u prikupljanju nalaza.¹⁰ Takođe napredovanjem medicinske nauke i medicinske tehnologije, te korištenjem u dijagnostici savremenih medicinskih uređaja s ciljem uspostavljanja konačne dijagnoze sve više je zastupljena kao treća pojava grešaka, greške u medicinskoj dijagnostici. Pored navedenih grešaka u četvrtu najzastupljeniju skupinu grešaka spadaju greške koje nastaju toku hirurške intervencije (operativnog zahvata), kao neželjena posljedica uzrokovana neuspjehom hirurškom intervencijom.

3. Odgovornost za štetu pričinjenu medicinskom greškom

„Lekar je dužan da postupa *lege artis* (prema pravilima struke) da primjenjuje stručna znanja i opštepriznata medicinska dostignuća, postupajući protivno pravilima struke (*contra legem artis*) on čini lekarsku grešku.¹¹ Ovdje se postavlja logično pitanje da li je dovoljan nastanak medicinske greške da bi pacijent imao pravo na obeštećenje odnosno da bi se postupajući lekar smatrao odgovornim za pričinjenu štetu. U pravilu da bi ostvario svoje pravo na obeštećenje, pacijent mora dokazati da je njegova šteta uslovljena pogrešnom dijagnozom, na koju se nadovezalo pogrešno lečenje, tj. da štete ne bi bilo u slučaju da je lekar postavio tačnu dijagnozu.¹²

U pravilu svaka lekarska greška nema za posledicu građanskopravnu odgovornost za nastanak štete. Da bi postojala odgovornost medicinskog osoblja za štetu pričinjenu medicinskom greškom, potrebno je da se ispune i određeni uvjeti. Potrebno je postojanje lekarske greške, zatim postojanje štete, uzročna veza između učinjene lekarske greške i nastale štete (uzročno-posljedična veza), krivica lekara za pričinjenu štetu, te na kraju odgovornost istog za pričinjenu štetu. Odgovornost medicinskog osoblja za pričinjenu štetu postoji ukoliko je medicinska greška prilikom liječenja nastupila usljed nestručnog, nepažljivog i nepropisnog rada medicinskog osoblja.¹³ Samo nepropisno postupanje lekara ne povlači automatski nje-

10) *Ibid.*

11) Lj. Milutinović – Sudija Vrhovnog suda Srbije – Bilten Vrhovnog suda Srbije broj 4/2007., br 32.

12) J. Radišić – “Odgovornost zbog pogrešne lekarske dijagnoze i nepreduzimanja potrebnih dijagnostičkih mera” – *Revija za pravo osiguranja*, broj 1/2011. 55.

13) Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj: Rev-609/05 od 18.05.2006. godine) – “*Zdravstvena ustanova koja vrši medicinsku intervenciju može odgovarati samo za one posljedice intervencije koje nastanu usljed nestručnog, nepažljivog i nepropisnog rada njenih*

govu odgovornost, nego su za to potrebni još izvjesni uslovi, u te uslove spadaju: krivica ljekara, šteta za pacijenta i uzročna veza između ljekarske greške i štete.¹⁴ Odgovornost ljekara za štetu pričinjenu pacijentu uslijed ljekarske greške uvijek se zasniva na krivici.¹⁵ Generalno gledano, ljekar odgovara samo u slučaju kad je njegova medicinska intervencija bila pogrešna i kad je kriv zbog toga.¹⁶ Ovaj princip postojanja krivice važi za sve pripadnike tzv. Slobodnih profesija: ljekara, advokata, arhitekata, inženjera i slično.¹⁷ Ako pacijent zahtijeva da mu ljekar ili zdravstvena ustanova naknadi štetu zbog pogrešnog liječenja, on mora uvjerljivo dokazati da je takvo liječenje uzrok njegove primarne štete.¹⁸

Zakonom o zdravstvenoj zaštiti Federacije Bosne i Hercegovine propisano je da trpljenjem štetnih posljedica od strane pacijenata, uzrokovanih medicinskom greškom, pacijent zadržava pravo na pravično obeštećenje kroz naknadu štete.¹⁹ Na identičan način uređen je pravni položaj pacijenta i u Republici Srpskoj, s tim što je Zakonom o zdravstvenoj zaštiti Republike Srpske²⁰ detaljnije određen pravni položaj pacijenta u pogledu njego-

radnika, dakle za posljedice koje se mogu pripisati u krivicu ljekarima i drugom osoblju zbog postupanja koje nije bilo u skladu sa pravilima medicinske struke, a oslobađa se odgovornosti ako dokaže da je radnik u datim okolnostima postupao onako kako je to trebalo.”

14) J. Radišić - „Građanska odgovornost lekara koja proističe iz njihovog zanimanja „, Revija za pravo osiguranja broj 1/2009 16.

15) M. Počuča, N. Šarkić, N. Mrvić Petrović – “Lekarska greška kao razlog pravne odgovornosti lekara i zdravstvenih ustanova” – Pravni fakultet za privredu i pravosuđe univerziteta Privredna akademija Novi sad, Pravni fakultet univerziteta Union Beograd, 209.

16) *Ibid.*

17) *Ibid.*

18) J. Radišić, „Odgovornost lekara u slučaju kad nije dovoljno sigurno da je njegova greška nanela štetu pacijentovom zdravlju“, *Revija za pravo osiguranja broj 3/2010, 48.*

19) Član 27 Zakona o zdravstvenoj zaštiti Federacije Bosne i Hercegovine (Sl. novine br 46/10 FBiH) - Svakom pacijentu garantuju se prava: na dostupnost zdravstvene zaštite, uključujući i pravo na hitnu medicinsku pomoć; na informacije; na obavještenost i učestvovanje u postupku liječenja; na slobodan izbor; na samoodlučivanje i pristanak, uključujući i zaštitu prava pacijenta koji nije sposoban dati pristanak; na povjerljivost informacija i privatnost; na tajnost podataka; na lično dostojanstvo; na sprečavanje i olakšavanje patnji i bola; na poštovanje pacijentovog vremena; na uvid u medicinsku dokumentaciju; na samovoljno napuštanje zdravstvene ustanove; pacijenta nad kojim se vrši medicinsko istraživanje; na preventivne mjere i informisanje o očuvanju zdravlja; na prigovor; na naknadu štete; na prehranu u skladu sa svjetonazorom;

20) Član 32 Zakona o zdravstvenoj zaštiti Republike Srpske (Službeni glasnik Republike Srpske broj 106/2009) Pacijent koji zbog stručne greške zdravstvenog radnika, odnosno zdravstvenog saradnika, u ostvarivanju zdravstvene zaštite pretrpi štetu na svom tijelu ili se stručnom greškom

vog prava na naknadu štete. Takođe Zakonom o zdravstvenoj zaštiti Brčko Distrikta²¹ pobliže je propisano pravo pacijenta na naknadu štete u slučaju greške u liječenju zdravstvenog radnika odnosno zdravstvenog suradnika. Iz prethodno izloženog može se zaključiti da i pored toga što je medicinska djelatnost humana djelatnost koja je usmjerena na zaštitu zdravlja građana, pomenutim propisima se posebna pažnja posvećuje pravima pacijenata na naknadu štete.

U konkretnom slučaju nisu uopće sporna prava pacijenata na zdravstvenu zaštitu, kroz sistem krivičnopravne i građanskopravne odgovornosti medicinskog osoblja za štetu uzrokovanu pacijentu usljed ljekarske greške, međutim ovdje se nameće pitanje, kao rasteretiti medicinsko osoblje od te vrste psihičkog pritiska i bojazni hoće li se prilikom medicinske intervencije desiti neprevidena situacija, usljed koje može napraviti grešku u postupku liječenja koja će uzrokovati štetne posljedice pacijentu, te hoće li se zbog navedenih neželjenih posljedica u postupku liječenja postaviti pitanje odgovornosti medicinskog osoblja za pričinjenu štetu.

3.1. Odgovornost zdravstvene ustanove za štetu pričinjenu medicinskom greškom

U postupku liječenja ukoliko dođe do nastupanja neželjenih štetnih posljedica kod pacijenta, uzrokovanih ljekarskom greškom, nameće se logičan zaključak da bi za štetu trebalo da odgovara onaj zdravstveni radnik koji je štetu i uzrokovao, međutim ko je u konkretnom slučaju odgovaran za pričinjenu štetu, tu odlučnu činjenicu opredijeljuje Zakon o obligacionim odnosima. Naime pomenutim zakonom propisano je da za štete koje prouzrokuje medicinsko osoblje odnosno uposlenici medicinske ustanove, odgovara isključivo medicinska ustanova.²² Međutim mogućnost eskulpiranja od obaveze ljekara i drugog medicinskog osoblja prema medicinskoj ustanovi koja je i nadoknadila štetu nije isključena. Naime medicinska

prouzrokuje pogoršanje njegovog zdravstvenog stanja ima pravo na naknadu štete u skladu sa zakonom.

21) Član 40 stav 1 Zakona o zdravstvenoj zaštiti Brčko Distrikta (Sl. Glasnik 38/11) - Pacijent koji zbog stručne pogreške zdravstvenog radnika, odnosno zdravstvenog suradnika, u ostvarivanju zdravstvene zaštite pretrpi štetu na svom tijelu ili se stručnom pogreškom prouzrokuje pogoršanje njegovog zdravstvenog stanja ima pravo na naknadu štete sukladno zakonu.

22) Član 170 ZOO-a - Za štetu koju zaposleni u radu ili u vezi sa radom prouzrokuje trećem licu odgovara preduzeće u kome je zaposleni radio u trenutku prouzrokovanja štete, osim ako dokaže da je zaposlenik u datim okolnostima postupao onako kako je trebalo.

ustanova nakon što pacijentu nadoknadi pričinjenu štetu uzrokovanu medicinskom greškom, zadržava pravo da se regresira od onog lica - zaposlenika koji je uzrokovao štetu trećem licu pacijentu.²³

Odgovornost medicinske ustanove je subjektivne prirode, i po tom pravnom pravilu zdravstvena ustanova odgovorna je za pričinjenu štetu pacijetu, ukoliko ljekari i drugo medicinsko osoblje te ustanove prilikom medicinskog liječenja nisu postupili u skladu sa pravilima medicinske nauke, kao i sa odgovarajućom pažnjom pa zbog takvih propusta ili pogrešnih postupanja nastane šteta kod pacijenta.²⁴ Navedeno zakonsko rješenje upućuje na jasan zaključak da zdravstvena ustanova kao i ljekarsko osoblje, s jedne strane kao i pacijent s druge strane imaju interes da se pitanje odgovornosti za pričinjenu štetu prilikom medicinske greške uredi na način koji je adekvatan i prihvatljiv kako za zdravstvenu ustanovu tako i njeno osoblje, te s druge strane da je i pacijent navedenim rješenjem pravično zaštićen kao lice koje je pretrpjelo štetu. Kao prihvatljiv način uređenja odnosa između zdravstvenih ustanova i pacijenta u slučaju nastupanja štetnih posljedica po pacijenta, uzrokovanih greškom u liječenju jeste osiguranje od odgovornosti zdravstvenih ustanova za štetu pričinjenu medicinskom greškom.

4. Osiguranje od profesionalne odgovornosti za pričinjenu štetu

Osiguranje od odgovornosti uopće predstavlja dio imovinskog osiguranja kojim se osigurava rizik od mogućeg nastanka obaveze naknade štete trećoj oštećenoj osobi, odnosno oštećenom. Osiguranjem u slučaju nastanka štetnog događaja obavezu naknade štete umjesto osobe odgovorne preuzima osiguravatelj. Osiguranje profesionalne odgovornosti ili osiguranje profesionalne nadoknade pruža pokriće za odštetne zahteve koje se protiv osiguranika podnesu zbog greške učinjene tokom pružanja profesionalnih usluga.²⁵

23) Član 171 stav 2. ZOO-a – Lice koje je oštećeniku naknadilo štetu koju je zaposleni prouzrokovao namerno ili krajnjom nepažnjom ima pravo od tog zaposlenog zahtijevati naknadu plaćenog iznosa.

24) Presuda Vrhovnog suda Srbije Rev. 2714/92– *Odgovornost zdravstvena organizacije je subjektivne a ne objektivne prirode i ona odgovara za štetu prouzrokovanu pacijentu ako njeni ljekari i drugo medicinsko osoblje nisu postupili u skladu sa pravilima medicinske nauke i sa odgovarajućom pažnjom, pa iz takvog ponašanja proistekne šteta.*“

25) D. Kourmatzis, „Osiguranje profesionalne odgovornosti u državama Comon Law sistema i kontinentaklnog sistema prava“ , *Revija za pravo osiguranja broj 3-4/2009*, 32. Drugim rečima

Osiguranje od profesionalne odgovornosti je pravni odnos osiguranja koji nastaje na osnovu ugovora ili ako je ono obavezno, na osnovu zakona i zaključenog ugovora između osiguravača i osiguranika, odnosno ugovarača osiguranja iz koga za osiguravača nastaje obaveza da trećem (oštećenom) licu koji je inače korisnik usluge osiguranika (advokata, lekara, arhitekta, projektanta, geometra, veterinara itd) isplati odgovarajuću naknadu za pretrpljenu štetu ako ona nastupi kao posljedica ukupne ili određene građanskopravne odgovornosti u obavljanju njegove profesionalne djelatnosti, odnosno pružanju određene usluge za što se sa svoje strane ugovarač osiguranja obavezuje osiguravaču platiti odgovarajuću premiju osiguranja.²⁶ Osiguranje od odgovornosti predstavlja elegantan način pokrivanja rizika snošenja finansijskih posljedica sopstvene građansko-pravne odgovornosti.²⁷

Kod osiguranja od profesionalne odgovornosti u pravilu štetu oštećenome nadoknađuje osiguravatelj. Da li u konkretnom slučaju osiguravatelj nadoknađuje puni iznos štete ili samo naknadu pruža do visine iznosa osigurane sume, ovisi od toga pod kojim uvjetima su osiguravatelj i osiguranik zaključili ugovor, odnosno što su u smislu prava i obaveza ugovorili zaključenim ugovorom. Ukoliko odgovorna osoba za pričinjenu štetu ne bi imala zaključen ugovor o osiguranju od odgovornosti, u tom slučaju preuzima rizik da pacijentu kao oštećenju osobi nadoknadi štetu u punom iznosu.

4.1. Svrha osiguranja od odgovornosti za štetu pričinjenu medicinskom greškom

Osiguranje od profesionalne odgovornosti medicinskih radnika predstavlja jedan od načina zaštite od pozivanja na odgovornost za pričinjenu štetu. Osiguranjem od profesionalne odgovornosti pruža se veća pravna sigurnost medicinskih ustanova u kojim se pruža zdravstvena zaštita, zatim pruža se jača pravna zaštita pacijenta kao korisnika zdravstvene zaštite.

osiguranje od profesionalne odgovornosti “štiti lice koje se bavi određenim zanimanjem od njegove zakonske odgovornosti prema trećim licima za povrede, gubitak ili štetu nastalu zbog njegove profesionalne nepažnje ili nepažnje njegovog zaposlenog

26) J. Slavnić „Osiguranje od profesionalne odgovornosti danas“, *Revija za pravo osiguranja broj 3/2006*, 24.

27) S. Jovnović, „Osiguranje od odgovornosti –ugovorno pokrće po sistemu nastanka osiguranog uzroka ili datuma postavljanja odštetnog zahtjeva“, *Revija za prvo osiguranja broj 1/2010*, 39.

te. Takođe osiguranjem od odgovornosti za pričinjenu štetu medicinskom greškom stvaraju se kvalitetne pretpostavke za podizanje društvenog standarda stanovništva na znatno viši nivo. Poseban interes za osiguranjem od profesionalne odgovornosti za pričinjenu štetu pacijentu u toku liječenja imaju zdravstvene ustanove, jer u slučaju nastupanja štetnog događaja kod pacijenta, uzrokovanog medicinskom greškom, zdravstvene ustanove odgovaraju za pričinjenu štetu koju je prouzrokovalo medicinsko osoblje. Od navedenog pravila postoji izuzetak kada oštećeni može zahtijevati naknadu štete i od radnika samo u situaciji ukoliko je taj radnik štetu prouzrokovao namjerno.²⁸

Poseban pravni interes za zaključenje ugovora o osiguranju ima pacijent, jer postojanjem takvog ugovora pacijent uživa jaču pravnu zaštitu na način u slučaju da izostane adekvatna zdravstvena zaštita, usljed čega po pacijenta nastupe štetne posljedice uzrokovane medicinskom greškom, pacijent uživa pravnu zaštitu kroz pravo na pravično obeštećenje, prethodno tačno unaprijed znajući, u slučaju nastupanja štete, ko ima obavezu da naknadi štetu. Ovdje se postavlja dilema u slučaju nastupanja štetnog događaja pokrivenog ugovorom o osiguranju, u kom momentu nastaje obaveza za osiguravatelja prema oštećenom, te koliki je obim obaveze prema oštećenom. Ta dilema ovisi od od uvjeta propisanih zaključenim ugovorom, te modela osiguranja koji je ugovoren neposredno prije nastanka štetnog događaja.

5. Modaliteti osiguranja od odgovornosti za štetu pričinjenu medicinskom greškom

U svijetu su se vremenom razvijali različiti modeli osiguranja od odgovornosti za štetu pričinjenu medicinskom greškom, koji su i danas prisutni kao oblici osiguranja od odgovornosti. Ta razlika mogućih modaliteta osiguranja ogleda se u načinu i obimu saniranja posljedica uzrokovanih pričinjenom štetom, te načinu prihvatanja odgovornosti za pričinjenu štetu. U pravilu modalitete osiguranja od odgovornosti za pričinjenu štetu medicinskom greškom možemo razvrstati u tri različite skupine i to, klasični model osiguranja od odgovornosti za štetu pričinjenu ljekarskom greškom, po kojem modelu se definiše subjektivna odgovornost ljekara, zatim „*no fault*“ sistem kod kojeg se ne dokazuje krivica ljekara. Ovaj model osigu-

28) Član 170.stav 2. ZOO-a –Oštećeni ima pravo zahtijevati naknadu štete I neposredno od radnika ako je štetu prouzrokovao namjerno.

ranja je tipičan za skandinavske zemlje, i treći je mješoviti sistem koji se temelji na odgovornosti ljekara po osnovu krivice s tim što se kod određenih šteta uvodi određena odgovornost bez utvrđivanja krivice.²⁹

5.1. Klasični model osiguranja od odštetne odgovornosti

Klasični način osiguranja od odštetne odgovornosti zdravstvenih radnika je prevladavajući u svijetu. Kao mogući sistem osiguranja od odgovornosti prisutan je i u Bosni i Hercegovini. Ovaj način osiguranja se zasniva na liječničkoj odgovornosti za skrivljenu negativnu posljedicu medicinskog tretmana. Klasični sastav primjenjuje se i u velikom broju europskih zemalja: Italiji, Austriji, Njemačkoj. Ukoliko medicinsko osoblje u svom radu dođe u situaciju da odgovara za eventualno počinjenu štetu pacijentu, ili nekoj drugoj osobi, njihova se odgovornost, prosuđuje po općim pravilima građanskog prava. Pretežito se primjenjuju pravila subjektivne odgovornosti za štetu kod koje se krivnja presumira, što pacijentu donekle olakšava situaciju, no liječnik mora dokazati, ukoliko se želi ekskulpirati, kako je do greške došlo bez njegove krivnje, odnosno kako je u svemu radio *lege artis*, prema pravilima i standardima struke.³⁰ Sve su doduše češći zahtjevi teorije, u praksi još neprihvaćeni, za što širom primjenom pravila objektivne odštetne odgovornosti kod koje se odgovora po principu *cause*.³¹

29) Naime, sistemi o kojima je reč su sledeći: 1) klasični sistem (Radi se o sistemu, koji ima osnov u klasičnim načelima koji definišu naknadu štete. U ovom sistemu se definiše subjektivna odgovornost lekara. Odlike ovog sistema su dugotrajno vođenje postupka, visoki sudski troškovi, neophodnost definisanja određenog stepena krivice lekara, itd. U ovaj sistem spada i osiguranje od profesionalne odgovornosti lekara); 2) "no-fault" sistem (Kod ovog sistema se ne dokazuje krivica lekara. U ovom sistemu su odgovornost lekara ili drugog zdravstvenog radnika, sa jedne strane, i isplata štete, sa druge strane, dve odvojene stvari, koje se utvrđuju u dva nezavisna postupka 1. Ovaj sistem vezujemo za skandinavske zemlje); 3) mešoviti sistem; (Ovaj sistem ima osnov u odgovornosti lekara po osnovu krivice, ali se kod određenih šteta, odnosno posledica pružanja medicinske usluge, uvodi i tzv. odgovornost bez krivice, tj. "nofault" sistem 2. Ovaj sistem je karakterističan za Francusku) - *Osiguranje profesionalne odgovornosti lekara i ostalih zdravstvenih radnika*; Vladimir Čolović*, Zdravko Petrović†, Aleksandra Tešić‡ *Institut za uporedno pravo, Beograd, Srbija; †Univerzitet „Sigmund Freud“, Beč, Austrija; ‡Univerzitet „Privredna akademija“ Novi Sad, Srbija

30) M. Proso, „Sustavi osiguranja od odštetne odgovornosti u zdravstvenoj djelatnosti“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 363.

31) *Ibid.*

5.2. Skandinavski „no-fault“ sistem osiguranja od odštetne odgovornosti

Skandinavski „no-fault“ sustav osiguranja od odštetne odgovornosti je specifičan za neke od zemalja u svijetu koje su svojim specifičnim uređenjem materije osiguranja pacijenata za pretrpljene štete stvorile svojevrsnu sponu između zaštite prava pacijenata te osiguranja pacijenata za štete koje bi im profesionalnim radom mogli prouzrokovati liječnici te materije odštetnopravne odgovornosti liječnika i ostalog zdravstvenog osoblja za te iste štete. Njegova „alternativnost“ leži upravo u činjenici da je to sistem koji osigurava pacijente od eventualnih šteta nastalih u toku liječenja bez obzira na odgovornost zdravstvenih radnika.

U tom sistemu osiguranja, stavlja se akcenat na nesreće koje se dese na radnom mestu ili u saobraćaju, kao i u sportu, ali među svim tim slučajevima, nalaze se i nesreće i povrede nastale u medicinskim ustanovama. To su tzv. „medicinski nesrećni slučajevi“, za koje je predviđeno obeštećenje pacijentima, a u te slučajeve spadaju: 1) pozitivne ljekarske radnje ili pozitivne ljekarske greške koje su uzrokovane nedovoljno visokim i objektivnim stepenom pažnje; 2) nastupanje teških, neobjektivnih, kao i nepoželjnih i štetnih po zdravlje pojava koje su proizašle iz postupka liječenja; i 3) medicinski nesrećni slučajevi nastali kvarenjem medicinskih aparata.³² Ovaj model osiguranja uveden je uglavnom u skandinavskim zemljama i to prvo u Švedskoj pa se stoga za taj tip osiguranja veže naziv «skandinavski model».

5.3. „Mješoviti“ model osiguranja od odštetne odgovornosti

„Mješoviti“ model osiguranja od odštetne odgovornosti predstavlja kombinaciju klasičnog modela osiguranja i „nou fault“ sistema osiguranja. Ovaj model osiguranja prisutan je u Francuskoj. Sve do 2002. godine u Francuskoj je bio na snazi klasični način osiguranja odštetne odgovornosti. No, medicinski napredak, razvitak terapijskih metoda i tehnološka unaprijeđenja, ogroman broj sudskih postupaka, uvjetovali su traženje novog načina osiguranja pacijenata, kako bi zaštitili liječnike od povećane odgovornosti, a istodobno zaštitili pacijente i osigurali im naknadu štete

32) V. Čolović, Z. Petrović, A. Tešić *Osiguranje profesionalne odgovornosti lekara i ostalih zdravstvenih radnika*; Institut za uporedno pravo, Beograd, Srbija; †Univerzitet „Sigmund Freud“, Beč, Austrija; ‡Univerzitet „Privredna akademija“ Novi Sad, Srbija, 86.

koja je posljedica liječničke greške.³³ U Francuskom sistemu osiguranja od odštetne odgovornosti prihvaćen je tzv. "no fault" system samo u dijelu i samo za slučajeve invalidnosti koji prelaze 25 %. Francuski sistem ostaje uglavnom i dalje na polju odštetne odgovornosti po načelu krivnje, po osnovu subjektivne odgovornosti, a kao novinu i specifičnu implementaciju u svoj sustav uvodi, po uzoru na skandinavske zemlje, odgovornost bez krivnje, a bolest, medicinsku nezgodu, bolničke infekcije i greške u sanitarnom materijalu, odnosno proizvodu koja ima za posljedicu kod pacijenta invalidnost od najmanje 25 %.³⁴

6. Način osiguranja od odgovornosti za štetu pričinjenu medicinskom greškom

Osiguranje od profesionalne odgovornosti je pravni odnos koji nastaje na osnovu ugovora ili ako je ono obavezno na osnovu zakona i zaključenog ugovora između osiguravača i osiguranika odnosno ugovarača osiguranja, iz koga za osiguravača nastaje obaveza prema trećem licu koji je korisnik neke usluge osiguranika (advokata, ljekara, arhitekta, projektanta, geometra, veterinara itd) da isplati odgovarajuću naknadu za pretrpljenu štetu ako ona nastupi kao posljedica ukupne ili određene građanskopravne odgovornosti u obavljanju njegove profesionalne djelatnosti, odnosno pružanju određene usluge za što se sa svoje strane ugovarač osiguranja obavezuje osiguravaču platiti odgovarajuću premiju osiguranja.³⁵ Kao razlozi koji se uzimaju u obzir prilikom određivanja osiguranja od odgovornosti kao obaveznog osiguranja jesu širina kruga osoba koje bivaju ugrožene određenom djelatnošću (ili stvarima) kao i visina potencijalno nastalih šteta. Dakle, ovi razlozi nedvojbeno predstavljaju nastanak šireg društvenog interesa za propisivanjem nekog osiguranja od odgovornosti kao obaveznog osiguranja.³⁶ Zdravstvena djelatnost kao profesionalna djelatnost je veoma široko zastupljena u društvu, pogotovo ukoliko se uzme u obzir broj građana koji svakodnevno koriste zdravstvene usluge, te obim zdravstvenih usluga koje se svakodnevno pružaju pacijentima. U cilju uspostavljanja

33) *Ibid.*, 367.

34) *Ibid.*

35) J. Slavnić, „Osiguranje od profesionalne odgovornosti danas”, *Revija za pravo osiguranja broj 3/2006*, 24.

36) L. Belanić, „Obavezna osiguranja od odgovornosti izvan djelatnosti prometa i prevoza“, *Zbornik Pravnog Fakulteta Sveučilište Rijeka broj 1/2009*, 544.

adekvatne ravnoteže između pravne zaštite ljekara odnosno zdravstvenih ustanova, te pravne zaštite pacijenata u pogledu njihovog obeštećenja, potrebno je pronaći rješenje prihvatljivo kako za medicinske ustanove i njihovo osoblje tako i za pacijenta kao korisnika medicinskih usluga.

Osiguranje od odgovornosti za štetu pričinjenu medicinskom greškom kao mogući način pravne zaštite u postupku liječenja javlja se kao prihvatljivo rješenje mogućeg načina uređenja odnosa između medicinske ustanove i pacijenta kao korisnika medicinskih usluga. Osiguranjem od odgovornosti za pričinjenu štetu, pruža se veća pravna zaštita kako pacijenta, samim tim i veća pravna sigurnost kako medicinskog osoblja tako i same zdravstvene ustanove. Međutim ovdje se pojavljuje dilema da li osiguranje od odgovornosti za pričinjenu štetu medicinskom greškom urediti na principu dobrovoljnog osiguranja, te na taj način prepustiti medicinskom osoblju odnosno zdravstvenim ustanovama na volju hoće li ili neće zaključiti osiguranje od odgovornosti za pričinjenu štetu ili navedeno osiguranje urediti kao obavezno osiguranje od odgovornosti za štetu pričinjenu medicinskom greškom, kojim bi bila isključena volja medicinskog osoblja i zdravstvenih ustanova u pogledu zaključenja ugovora o osiguranju.

6.1. Dobrovoljno osiguranje od odgovornosti za štetu pričinjenu medicinskom greškom

Osiguranje od odgovornosti ljekara, kao i ostala osiguranja od odgovornosti iz obavljanja određenih profesija koja se sastoji u pružanju u suštini intelektualnih usluga (savjeta) i/ili intervencija koje su rezultat profesionalnih vještina (veterinara, mikrobiologa) ima dvije funkcije.³⁷ Primarna je zaštita lica koja traže usluge ljekara, onih koja mogu biti oštećena zbog grešaka, nemarnosti ili propusta ljekara, od šteta putem obezbjeđenja im sigurne naknade pretrpljene štete od strane osiguravača ljekarske odgovornosti.³⁸ Kada su ugovarači osiguranja i/ili osiguranici ljekari, oni zaključenjem ugovora o osiguranju odgovornosti iz vršenja svojih usluga u osiguravaču imaju solventnu organizaciju koja će pacijentima i ostalim oštećenim licima pouzdano isplatiti štetu koju oni prouzrokuju svojim greškama.³⁹ To je sekundarna funkcija ovog osiguranja, zaštita ljekara od

37) J. Slavinić „*Osiguranje profesionalne odgovornosti lekara*“, *Revija za pravo osiguranja* broj 1/2009, 31.

38) *Ibid.*

39) *Ibid.*

tereta naknade štete koju može da prouzrokuje korisniku usluge i drugim oštećenim licima⁴⁰

Dobrovoljno osiguranje zaključuje se slobodnom voljom ili dogovorom između osiguravatelja i osiguranika, i ne postoji zakonska obaveza niti prisila njegova zaključenja. Kada je u pitanju osiguranje od odgovornosti za pričinjenu štetu prilikom liječenja Zakon o osiguranju propisuje da osiguravajuća društva mogu obavljati između ostalih djelatnosti i djelatnost zdravstvenog osiguranja, a koje uključuje mogućnost ugovaranja fiksnih novčanih naknada, zatim naknada koje odgovaraju visini štete, te mogućnost kombinacije obje naknade.⁴¹ Ukoliko ljekar odnosno medicinska ustanova ne zaključi polisu osiguranja od odgovornosti štetu, u tom slučaju medicinska ustanova se izlaže riziku i opasnosti da snosi cjelokupan teret odgovornosti u smislu nadoknade štete. Međutim osiguranjem od odgovornosti, taj rizik odgovornosti za pričinjenu štetu prenosi se na osiguravatelja, na način da će osiguravatelj umjesto odgovorne osobe pod uvjetima utvrđenim ugovorom o osiguranju nadoknaditi štetu pacijentu kao oštećeniku. Šteta može biti nadoknađena u cjelosti ili djelomično, ovisno od toga kakve je obaveze preuzeo osiguravatelj prilikom zaključenja ugovora o osiguranju.

U Bosni i Hercegovini medicinskom osoblju odnosno zdravstvenim ustanovama je u pravilu ostavljeno na volju da odluče hoće li kod nekog od osiguravajućih društava na principu dobrovoljnog osiguranja zaključiti ugovor o osiguranju od odgovornosti medicinskog osoblja za nastalu štetu. Zaključenjem takvog ugovora medicinsko osoblje odnosno medicinska ustanova se štiti ili u cjelosti ili djelomično do visine osigurane sume od odgovornosti za štetu nastalu usljed greške u liječenju. Shodno zaključenom ugovoru o osiguranju obavezu da nadoknadi štetu bilo u cjelosti bilo djelomično preuzima osiguravatelj.

6.2. Obavezno osiguranje kao način osiguranja od odgovornosti za štetu

Za razliku od dobrovoljnog osiguranja od odgovornosti za pričinjenu štetu uzrokovanu medicinskom greškom, obavezni vid osiguranja kao na-

40) *Ibid.*

41) Član 31 Zakona o društvima za osiguranju u privatnom osiguranju. «Službene novine Federacije BiH», broj 24/05 i 36/10.

čin osiguranja ne ostavlja na volju medicinskom osoblju odnosno zdravstvenoj ustanovi da odluči hoće li ili neće zaključiti ugovor o osiguranju, takva obaveza je zakonom propisana kao imperativna obaveza za zdravstvenu ustanovu. Obavezno osiguranje nastaje na temelju prisilnog (kogentnog) propisa. Riječ je o propisu koji neomogućuje dobrovoljnost u sklapanju ugovora o osiguranju od odgovornosti koja vrijedi za određena zanimanja.⁴² Eventualnim uvođenjem obaveznog osiguranja kao mogućeg načina uređenja odnosa između zdravstvene ustanove i pacijenta kao potencijalno oštećenog koji usljed greške u liječenju trpi štetne posljedice, uspostavlja se jedinstven sistem pravne zaštite pacijenata na čitavom području jedne društveno političke zajednice. Obaveznim osiguranjem stvara se veća pravna zaštita za zdravstvene ustanove koje su zbog mogućeg nastupanja štetnih posljedica izložene opasnosti od obaveze na nadoknadu štete. Kod obaveznog osiguranja medicinsko osoblje se dovodi u mnogo povoljniji položaj u svom radu, bez pritisaka i psihičkih trauma uzrokovanih strahom od nastupanja mogućih neželjenim posljedica, zbog kojih mogu sebe i svoju imovinu dovesti u opasnost radi naknade štete. Obaveznim zdravstvenim osiguranjem poseban značaj se daje pravnom položaju pacijenta, i njegovoj većoj pravnoj sigurnosti u pogledu zagarantovanog prava na obeštećenje u slučaju nastupanja štetnih posljedica uzrokovanih ljekarskom greškom prilikom liječenja.

Specifičnost obaveznog osiguranja od odgovornosti za pričinjenu štetu ogleda se u tome što se zakonom ne propisuju bliži uvjeti načina ugovaranja osiguranja od odgovornosti, to pitanje je ostavljeno na volju ugovoraču osiguranja i osiguravatelju. Nepostojanje zakonskih ograničenja za uvođenje obaveznih osiguranja je imalo za posljedicu da su neke zemlje krenule u masovno uvođenje u pravni sistem obaveznih osiguranja, dok je u drugim, mali i nedovoljan broj vrsta obaveznih osiguranja posebno onih koja se odnose na davaoce profesionalnih usluga obzirom na mogući karakter štetnih posljedica tih usluga za korisnike (posebno kod visokoprofesionalnih usluga).⁴³ Obavezno osiguranje kao način osiguranja odgovornosti medicinskog osoblja za pričinjenu štetu nije zastupljeno u Bosni i Hercegovini, međutim pojedine profesionalne djelatnosti kao što su advokatska djelatnost, notarska djelatnost su pokrivene obaveznim osiguranjem kao

42) I. Crnić, *Odgovornost liječnika za štetu*, Zagreb 2009, 134

43) J.Slavnić, „Osiguranje od profesionalne odgovornosti danas“, *Revija za pravo osiguranja broj 3/06*, 31.

načinom osiguranja od odgovornosti za pričinjenu štetu.

7. Način osiguranja drugih profesionalnih djelatnosti od odgovornosti za pričinjenu štetu

Kako bi se što kvalitetnije pristupilo istraživanju najboljeg načina pravne zaštite medicinske djelatnosti u pogledu mogućeg načina saniranja štetnih posljedica uzrokovanih medicinskom greškom, neophodno je napraviti poređenje načina uređenja medicinske djelatnosti sa drugim profesionalnim djelatnostima tzv. intelektualnim profesijama.⁴⁴ To poređenje izvršeno je sa sličnim djelatnostima kao što je notarska djelatnost i advokatska djelatnost. Naime nosioci profesionalnih djelatnosti u izvršavanju poslova iz svojih nadležnosti, dužni su postupati sa povećanom pažnjom (pažnja dobrog stručnjaka).⁴⁵ Problem mogućnosti te potrebnih uvjeta za priznavanje građanskopravne odgovornosti pripadnika, tzv. pravno reguliranih profesija za pruženi profesionalni savjet, stručno mišljenje ili informaciju, u suvremenim uvjetima visoke specijalizacije pojedinih profesija i sve složenijih pravnih i gospodarskih odnosa, svakim danom sve više dobiva na značaju.⁴⁶ Upravo iz tog razloga određene profesionalne djelatnosti koje su od općeg interesa za društvo i državu u pogledu građansko pravne odgovornosti za pričinjenu štetu moraju biti osiguranjem pravno zaštićene.

7.1. Način osiguranja od odgovornosti advokata za pričinjenu štetu u radu

Advokatska djelatnost je veoma značaja djelatnost za ukupan pravni poredak. Advokatska djelatnost u Federaciji Bosne i Hercegovine uređena je zakonom o advokaturi.⁴⁷ Tim zakonom uređeni su, organizacija, uvjeti za vršenje advokatske djelatnosti, kao i prava i dužnosti advokata. Između ostalih dužnosti propisanih ovim zakonom, dužnost advokata je i da se obavezno osiguravaju od odgovornosti za štetu pričinjenu stranci u toku

44) Pripadnicima intelektualnih profesija smatraju sve medicinske i njima srodne profesije, odvjetnici, arhitekti, ovlašteni graditelji, javni bilježnici, revizori, voditelji računskih knjiga i druge slične profesije.

45) Član 18 stav 2. ZOO-a – Starana u obligacionom odnosu dužna je da u izvršavanju obaveze iz svoje profesionalne djelatnosti postupa s povećanom pažnjom prema pravilima struke i običajima (pažnja dobrog stručnjaka)

46) S. Petrić, „Odgovornost odvjetnika za savjet i mišljenje”, *Zbornik Pravnog fakulteta Rijeka 2010*, 24.

47) Zakon o advokaturi, (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine 40/02, 29/03 i 18/05) u daljem tekstu Zakon o advokaturi.

pružanja pravne pomoći.⁴⁸ Na osnovu izloženog može se zaključiti da nije ostavljeno na volju advokatu ili advokatskom društvu hoće li se ili neće osigurati od odgovornosti za pričinjenu štetu u svom radu, zakonom je propisana imperativna obaveza svakom advokatu odnosno advokatskom društvu da zaključi ugovor o osiguranju od odgovornosti za pričinjenu štetu u svom radu. Kada je u pitanju ova vrsta djelatnosti u Republici Srpskoj na identičan način je uređeno pitanje odgovornosti advokata za pričinjenu štetu i to na način da je advokatima propisana obaveza da se osiguraju od odgovornosti za štetu pričinjenu stranci u toku pružanja pravne pomoći.⁴⁹ Takođe na sličan način zaštite advokata od građanskopravne odgovornosti za pričinjenu štetu u pružanju pravne pomoći uredile su i zemlje u okruženju. Naime članom 37. zakona o advokaturi Republike Srbije propisana je obaveza advokata na zaključenje ugovora o obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti.⁵⁰ Takođe članom 44. Zakona o odvjetništvu Republike Hrvatske propisana je obaveza odvjetnika da se osiguraju od građanskopravne odgovornosti za pričinjenu štetu.⁵¹

7.2. Način osiguranja od odgovornosti notara za pričinjenu štetu

Notarska djelatnost kao i advokatska djelatnost, takođe zauzima poseban značaj u društvu.⁵² Naime uvođenjem notarske djelatnosti država je poslove koji imaju karakter javnih poslova iz svoje nadležnosti prenijela

48) Član 30 Zakona o advokaturi - Advokati, zajedničke advokatske kancelarije i advokatska društva se obavezno osiguravaju od odgovornosti za štetu pričinjenu stranci u toku pružanja pravne pomoći. Minimalni iznos osiguranja i vrsta osigurane štete određuju se opštim aktima Federalne advokatske komore. Advokatska komora može dogovoriti uvjete osiguranja svojih članova od odgovornosti za štetu koja može nastati u toku obavljanja njihove djelatnosti.

49) Član 47 Zakona o advokaturi Republike Srpske (Sl. Glasnik Republike Srpske br 30/07) – Advokati zajedničke advokatske kancelarije i advokatska društva se obavezno osiguravaju od odgovornosti za štetu pričinjenu stranci u toku pružanja pravne pomoći

50) Član 37 zakona o advokaturi Republike Srbije (Službeni Glasnik Republike Srbije broj 31/11) –Advokat je dužan zaključiti ugovor o osiguranju od profesionalne odgovornosti kod organizacije registrovane za ovu vrstu osiguranja .

51) Član 44 Zakona o odvjetništvu (narodne novine republike Hrvatske br 9/94)- Odvjetnik je dužan osigurati se od odgovornosti za štetu koju bi mogao počinuti trećima obavljanjem odvjetništva. Ugovore o osiguranju od odgovornosti za odvjetnike članove javnog trgovačkog društva i za odvjetnike koji rade u društvu sklapa društvo. Ugovore o osiguranju za odvjetničko društvo osnovano kao društvo s ograničenom odgovornošću i za odvjetnike koji rade u društvu zaključuje društvo.

52) Član 2 Zakona o notarima Federacije Bosne i Hercegovine (sl. Novine FBiH broj 45/2) - Služba notara je javna služba koju obavljaju notari, koji su samostalni i nezavisni nosioci te službe

u nadležnost notara i na taj način notarsku službu opredijelila kao javnu službu. Notari u obavljanju notarske službe su samostalni i neovisni u svom radu, pri tom poštujući pravila i procedure kojim je uređena notarska djelatnost, te zakonske propise koje primjenjuju prilikom obavljanja poslova iz svoje nadležnosti. Kao i kod drugih profesionalnih djelatnosti i kod notarske djelatnosti moguće su određene greške u radu notara, koje za posljedicu mogu imati nastupanje štete kod lica za čije interese notari poduzimaju pravne radnje.

Na području Bosne i Hercegovine notarska djelatnost relativno kratko je prisutna, međutim i pored toga, u proteklom periodu vođeni su određeni sudski postupci u kojima je utvrđivana odgovornost notara za pričinjenu štetu zbog navodnih propusta i grešaka u radu. U Federaciji Bosne i Hercegovine kao i u Republici Srpskoj nije ostavljeno na volju notarima da odluče hoće li, ili ne zaključiti ugovor o osiguranju od odgovornosti. Naime zakonom o notarima Federacije Bosne i Hercegovine,⁵³ kao i Zakonom o notarima Republike Srpske,⁵⁴ propisana je obaveza notara da zakluče ugovor o osiguranju od odgovornosti za pričinjenu štetu.

Kada je u pitanju notarska djelatnost u zemljama u okruženju na sličan način je uređeno pitanje odgovornosti notara za pričinjenu štetu. U Srbiji je takođe zakonom o javnom beležništvu propisana obaveza javnog beležnika da se obavezno osigura od odgovornosti za pričinjenu štetu.⁵⁵ Na sličan način je uređeno pitanje zaštite od odgovornosti javnog bilježnika u Republici Hrvatskoj.⁵⁶ Iz prethodno izloženog može se zaključiti da i notar-

53) Član 59 Zakona o notarima Federacije Bosne i Hercegovine - Notar je dužan prije početka rada da se osigura od odgovornosti za štetu koju bi mogao počinuti trećim licima obavljanjem svoje službene dužnosti. To osiguranje obuhvata i osiguranje od odgovornosti za radnje zamjenika notara, notarskog pomoćnika i drugih lica uposlenih u notarskoj kancelariji. U uvjetima osiguranja može se predvidjeti da štetu do određenog iznosa naknađuje notar direktno

54) Član 54 Zakona o notarima Republike Srpske - Notar je dužan prije početka rada da se osigura od odgovornosti za štetu koju bi mogao počinuti trećim licima obavljanjem svoje službene dužnosti. To osiguranje obuhvata i osiguranje od odgovornosti za radnje zamjenika notara, notarskog pomoćnika i drugih lica zaposlenih u notarskoj kancelariji. (2) U uslovima osiguranja može se predvidjeti da štetu do određenog iznosa nadoknađuje notar direktno.

55) Član 59 Zakona o javnom beležništvu Republike Srbije Službeni glasnik RS broj 31/2011 - Javni beležnik je dužan da pre početka rada zakluči ugovor o osiguranju za štetu koju bi mogao prouzrokovati obavljanjem delatnosti.

56) Član 17 Zakona o Javnom bilježništvu Republike Hrvatske Nn. Broj 78/93 - Javni bilježnik je dužan prije početka rada osigurati se od odgovornosti za štetu koju bi mogao počinuti trećima obavljanjem svoje službene dužnosti. Uvjetima osiguranja može se predvidjeti da štetu od određenog iznosa naknađuje javni bilježnik izravno.

ska djelatnost kao i advokatska djelatnost kao profesionalne djelatnosti su uređene na način da lica koja obavljaju navedene profesionalne djelatnosti su osigurana obaveznim vidom osiguranja od odgovornosti za pričinjenu štetu. Međutim ovdje je interesantno pomenuti da Direktiva 2006/123/EU o uslugama na unutrašnjem tržištu koja u članu 23 generalno preporučuje uvođenje obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti za pruža-
oce usluga, u članu 2.2 l) isključuje svoju primjenu na notare,⁵⁷ međutim i pored toga vdiljivo je da je notarska i advokatska djelatnost kao profesionalne djelatnosti osigurane obaveznim vidom osiguranja od mogućeg nastupanja štetnih posljedica uzrokovanih greškom u radu.

57) Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market, *Official Journal of the European Union*, L 376/36.

ZAKLJUČAK

Obzirom da medicinska djelatnost je od posebnog značaja i interesa kako za društvo tako i za njegove građane, te obzirom da je medicinska djelatnost veoma široko zastupljena u društvu, nužnom se nameće potreba iznalaženja prihvatljive ravnoteže između načina pravne zaštite pacijenta u pogledu njegovog prava na naknadu štete uzrokovane ljekarskom greškom, te načina pravne zaštite i medicinskog osoblja od odgovornosti za štetu pričinjenu medicinskom greškom. Kao mogući način pravne zaštite kako medicinskog osoblja tako i pacijenta, nameće se kao prihvatljivo rješenje uvođenje sistema obaveznog osiguranja od odgovornosti za štetu pričinjenu medicinskom greškom. Obavezno osiguranje kao način osiguranja od odgovornosti za štetu pričinjenu medicinskom greškom moguće je urediti odgovarajućom dopunom Zakona o zdravstvenoj zaštiti ili posebnim zakonom. Obaveznim osiguranjem kao jednim od načina pravne zaštite, zakonom bi bilo uređeno pitanje vrste i obima osiguranih rizika, vrsta šteta koje pokriva obavezno osiguranje, obaveze na zaključenje o osiguranju, te propisivanje posebnog izvora za plaćanje šteta u slučaju nezaključenih ugovora o osiguranju, vrstu i obim nadzora nad sprovođenjem obaveznog osiguranja te drugi elementi bitni za sadržinu ugovora o osiguranju zdravstvene ustanove od profesionalne odgovornosti, na šta su države članice EU obavezane kada propisima nalažu obavezu zaključenja određenih osiguranja Drugom direktivom o neživotnom osiguranju.⁵⁸ Da obavezno zdravstveno osiguranje medicinske djelatnosti treba posmatrati kao veoma prihvatljivo rješenje, ukazuje činjenica da druge za društvo veoma značajne profesionalne djelatnosti kao što su advokatska djelatnost, notarska djelatnost su uređene na način da je zakonom propisano obavezno osiguranje nositelja navedenih profesionalnih djelatnosti od mogućeg nastanka štete. Imajući u vidu navedeno, kao mogući način uređenja pravne zaštite nosilaca medicinske djelatnosti u pogledu odgovornosti za pričinjenu štetu, te pravne zaštite pacijenata kroz pravo na obeštećenje, kao prihvatljivo rješenje nameće se obavezno osiguranje od odgovornosti za pričinjenu štetu uzrokovanu medicinskom greškom. Ovakim pristupom pružila bi se na jedinstven način cjelovita pravna zaštita licima – pacijentima koji mogu trpjeti štetne posljedice uzrokovane ljekarskom greškom, takođe pružila bi se i veća pravna sigurnost nosioca profesionalnih djelatnosti, te bi se na taj

58) Direktiva RL 88/357/EEZ od 22. juna 1988. godine, čl. 8. st. 2.

način stvorile pretpostavke za bolje uređenje ukupnog sistema zdravstvene zaštite, te u konačnici obaveznim osiguranjem od odgovornosti medicinske djelatnosti postigao bi se viši stepen pravne sigurnosti u ukupnom pravnom poretku.

**LIABILITY INSURANCE FOR DAMAGE CAUSED
BY MEDICAL ERROR AS A MODE OF LEGAL
PROTECTION IN MEDICAL TREATMENT**

ABSTRACT

The paper is devoted to research possible modes of legal protection through an insurance system for both, medical personnel who provides health services and for patients as the users of health care, with reference to the protection of medical personnel from civil liability for damages caused by medical errors. When it comes to liability insurance for damage caused by medical error, it is important to point out that, in insurance system, it presents one segment of legal protection from liability of medical personnel as members of so-called “intellectual professions”. Further in this paper, we were analyzing current mode of legal protection of medical personnel through the liability insurance of medical personnel in Bosnia and Herzegovina. We were also exploring and analyzing the existing modes of liability insurance for the other similar professional practice, such as the advocate and notary practice. In this paper, it is dedicated a special attention in finding acceptable modes of legal protection through the liability system insurance of medical institutions for damages caused in medical treatment, with reference to compulsory liability insurance as a mode of legal protection for damage liability.

Keywords: damage, basis of liability, harmful action, causality, due care, medical personnel, medical institutions, patient’s compensation right, liability insurance, compulsory insurance, voluntary insurance.